

magano się podejmowania badań nie tylko tego, co jest typowe dla całego kraju, lecz i tego, co szczególne (K. Tschok), sugerowano konieczność wyjścia poza tradycyjne źródła w badaniach regionalnych (H. Zwahr), wskazywano na okoliczność, że paranie się historią przez amatorów jest pracą kulturotwórczą (H. Meyer, F. Hawranek) i wywiera wyraźny wpływ na stopień uświadomienia historycznego (H. Scheel), wreszcie uwypuklono wzrost zainteresowań całego społeczeństwa historią kultury materialnej, co obserwuje się zwłaszcza wśród osób zwiedzających muzea (K. Tschok, Z. Lietz).

Na posiedzeniu ścisłej Komisji przeanalizowano stopień wykonania postanowień XXI sesji, odbytej w maju 1974 r. w Erfurcie, przedstawiono w głównych zarysach plany badawcze historyków NRD i PRL, poinformowano się wzajemnie o przygotowaniach do międzynarodowego kongresu historyków w San Francisco, a wreszcie ustalono plan dalszej pracy komisji, ujęty w podpisanym protokole, który przewiduje m. in. opublikowanie niektórych materiałów sesji, recenzowanie przez obie strony ważniejszych publikacji, udzielanie pomocy w zakresie studiów archiwalnych w obydwu krajach, informowanie o nowych kierunkach badań, wydanie wspólnego tomu źródeł dotyczących polskiej emigracji w Niemczech po upadku powstania listopadowego. Następną sesję odbędzie się w maju 1976 r. na terenie NRD, a głównym tematem rozważań będą badania naukowe nad historią kultury w I połowie XIX w.

Uczestnicy sesji zwiedzili Lublin i zostali przyjęci przez prezydenta miasta. Zwiedzili także Majdanek i odbyli ekskursję do Kazimierza i Puław. Gościnną opiekę nad uczestnikami sesji roztoczyli pracownicy Instytutu Historii UMCS z prof. dr. K. Myślińskim i doc. dr. Zygmunt Mańkowskim na czele.

Franciszek Hawranek

SYMPOZJUM NAUKOWE NA TEMAT DZIEJÓW SOCJALDEMOKRACJI NIEMIECKIEJ W LATACH 1875 - 1975

W dniach 22 - 23 maja 1975 r. odbyło się sympozjum naukowe zorganizowane przez Zakład Historii Niemiec Instytutu Historii Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu. Tematem sympozjum były problemy niemieckiej socjaldemokracji od momentu jej utworzenia do chwili obecnej.

Referaty przygotowane na sesję obejmowały szeroki wachlarz zagadnień, dając przegląd stanu badań nad dziejami SPD w historiografii polskiej. Podczas pierwszego dnia przedmiotem dyskusji były następujące referaty:

1. Antoni Czubiński (Poznań), *Etapy rozwojowe i ewolucja programowa SPD (1875 - 1975)*;
2. Seweryn Dziamski (Poznań), *Egalitaryzm i sprawiedliwość społeczna w „Krytyce Programu Gotajskiego” K. Marksa*;
3. Józef Chlebowczyk (Cieszyn), *Stanowisko SPD w kwestii narodowej (do 1914 r.)*;
4. Michał Pirkó (Warszawa), *Stanowisko SPD w kwestii agrarnej*;
5. Andrzej Głowacki (Szczecin), *Rola SPD w działalności II Międzynarodówki (1889 - 1914)*;
6. Jan Tomicki (Warszawa), *Miejsce i rola SPD w Socjalistycznej Międzynarodówce Robotniczej*;
7. Jan Wąsicki (Poznań), *Koncepcje ustrojowe SPD w latach 1918 - 1923*;

8. Stanisław Sierpowski (Poznań), *Związki włoskiego i niemieckiego ruchu socjalistycznego na przełomie XIX i XX w.*;
9. Bernard Piotrowski (Poznań), *SPD a ruch robotniczy i związkowy w krajach skandynawskich (do r. 1914)*;
10. Franciszek Hawranek (Opole), *Działalność SPD na Górnym Śląsku w latach 1890 - 1933*;
11. Janusz Sobczak (Poznań), *Stanowisko SPD wobec granicy zachodniej Polski*;
12. Henryk Olszewski (Poznań), *Stosunek narodowych socjalistów do SPD*.

W toku ożywionej dyskusji poruszono szereg zagadnień, wśród których szczególnie obszernie i wieloaspektowo rozpatrywano zjawisko znikomego wpływu SPD na rządy II Rzeszy, mimo znacznej siły liczebnej partii i świetnej jej organizacji (A. Głowacki, F. Hawranek, J. Holzer, J. Pajewski, M. Pirko, B. Piotrowski, M. Tyczkowska, M. Waldenberg). Poszukując przyczyn tej sytuacji wzięto pod uwagę warunki, w jakich działała socjaldemokracja niemiecka: ustrój państwa niemieckiego, skład socjalny SPD, zdyscyplinowanie narodu niemieckiego, w tym także niemieckiej klasy robotniczej — jej niezdolność do wystąpień żywiołowych; uraz pozostawiony przez okres praw wyjątkowych, wysokie stawianie legalnej, zwykle reformistycznej działalności, nie dopuszczającej tendencji anarchistycznych; brak sojuszników w walce o przewrót społeczny, co tylko częściowo wiązało się z brakiem w tej partii programu agrarnego.

Zastanawiano się nad poszczególnymi cezurami wytyczającymi podokresy dziejów partii (A. Czubiński, J. Holzer, M. Waldenberg). Zarysowało się nowe spojrzenie na znaczenie przypisywane takim cezuram, jak lata 1914 i 1933.

Szeroka dyskusja rozwinęła się nad problemem narodowościowym w polityce partii (J. Chlebowczyk, A. Głowacki, F. Hawranek, S. Michalkiewicz, B. Piotrowski, M. Waldenberg, P. Hauser). Wskazano na znaczenie kwestii narodowościowej w działalności SPD jako jednej z partii w Niemczech oraz jako jednej z partii międzynarodowego ruchu robotniczego. Specjalnie dyskutowano problem polski w programie i praktyce SPD. Dużo miejsca poświęcono zobrazowaniu linii SPD na pograniczu polsko-niemieckim.

W drugim dniu obrad przedmiotem dyskusji były następujące referaty, omawiające sytuację w SPD po 1945 r.:

1. Marian Grzęda (Szczecin), *Odbudowa SPD w czterech strefach okupacyjnych niemieck (1945 - 1946)*;
2. Antoni Władysław Walczak (Poznań), *SPD wobec problemu jedności Niemiec. Przesłanki doktrynalne i taktyczne polityki ogólnoniemieckiej (1945 - 1975)*;
3. Mirosław Cygański, *Polityka wschodnia SPD (1949 - 1969)*;
4. Lucjan Meissner (Warszawa), *Ideologia i program SPD w okresie rządu koalicji socjalliberalnej (1969 - 1972)*;
5. Olgierd Lissowski (Poznań), *Polityka społeczna SPD na gruncie programu godesberskiego z 1959 r.*;
6. Czesław Mojsiewicz (Poznań), *Stanowisko SPD wobec problemu rozbicia i remilitaryzacji Niemiec*;
7. Janusz Matuszyński (Poznań) *Rola prasy socjaldemokratycznej w kształtowaniu opinii masowej w RFN*.

Jeszcze wyraźniej niż w dniu poprzednim szukano punktu odniesienia dla SPD na dwu płaszczyznach: rzeczywistości niemieckiej i ideologii marksistowskiej (M. Cygański, M. Grzęda, J. Holzer, J. Matuszyński, Cz. Mojsiewicz, B. Piotrowski, M. Pirko, S. Sienpowski, J. Sobczak, A. W. Walczak, P. Hauser).

Omówiono kwestię stanowiska SPD w zwiększaniu potencjału militarnego

RFN, w sprawie przesiedleńców i wskazano wynikające stąd konsekwencje dla partii. Przeprowadzono paralełę między dniem dzisiejszym a historią SPD. Zajęto się problemami opinii publicznej w RFN i kwestią jej kształtowania przez poszczególne siły polityczne w tym państwie. Wskazano wynikające przy tym problemy duże trudności badawcze.

Podsumowania dyskusji dokonał kierownik Zakładu Historii Niemiec UAM w Poznaniu prof. dr A. Czubiński stwierdzając, że dwudniowa, mająca roboczy charakter, narada wykazała znaczne braki w badaniach nad dziejami SPD. W dyskusji podniesiono tylko część z tych problemów. Symposium zrealizowało zamierzony cele, orientując w stanie badań w Polsce i pogłębiając spojrzenie na niektóre ważne zagadnienia.

Przemysław Hauser

SYMPOZJUM DOTYCZĄCE EKONOMICZNEJ EFEKTYWNOŚCI ZACHODNIOEUROPEJSKIEJ INTEGRACJI

W dniach od 14-19 października 1974 r. odbyło się w Sofii kolejne sympozjum międzynarodowej grupy roboczej do badania integracji ekonomicznej w warunkach kapitalizmu monopolistycznego. W sympozjum, zorganizowanym przez Instytut Ekonomiczny Bułgarskiej Akademii Nauk, wzięło udział 32 pracowników nauki z Bułgarii, Węgier, NRD, Polski, ZSRR i Czechosłowacji. W wyniku doświadczeń z poprzednich konferencji na sympozjum sofijskie przygotowano sześć głównych referatów. Zostały one opracowane przez autorów, względnie kolektywy autorskie poszczególnych krajów uczestniczących w pracach grupy roboczej i obejmowały swoją tematyką problemy mające istotne znaczenie teoretyczne i praktyczne dla prawidłowej naukowej oceny stopnia rozwoju zachodnioeuropejskiej integracji i jej ekonomicznych rezultatów. W szczególności dotyczyły one:

- metodologicznych problemów oceny efektywności kapitalistycznej integracji regionalnej (J. Sziszkow, ZSRR),
- wpływu integracji na strukturalne zmiany w krajach EWG (N. Lehmann, NRD),
- specjalizacji produkcji w EWG (B. Dimowa, Ł. Karaszewa, M. Łazarowa, Ch. Nokow, Bułgaria),
- wpływu międzynarodowej integracji ekonomicznej na ekonomikę krajów uczestniczących (S. Tikal, Czechosłowacja),
- współzależności między wzrostem gospodarczym a międzynarodową integracją (T. Palankai, Węgry),
- nierównomierności rozwoju i rozmieszczenia sił wytwórczych w ramach Wspólnego Rynku oraz polityki regionalnej EWG (T. Dohnal, J. Rutkowski, Z. Nowak, K. Błahut, Polska).

W referatach, jak i w wystąpieniach dyskusyjnych podkreślano szczególnie fakt, że prawidłowa, naukowa ocena ekonomicznych rezultatów procesów integracyjnych ma nie tylko teoretyczne, ale i praktyczne znaczenie. Pozwoliłaby ona bowiem nie tylko sprawdzić stopień prawdziwości koncepcji naukowych hipotez i modeli integracji kapitalistycznej, ustalić faktyczny stopień scalenia krajów członkowskich EWG, ale ułatwiłaby znacznie przewidywanie dalszego rozwoju tych procesów. Z drugiej jednak strony wskazywano na duże trudności związane z oceną ekonomicznych rezultatów procesu integracyjnego. Mają one charakter zarówno koncepcyjny, metodologiczny jak i statystyczny. Jedną z podstawowych trudności metodologicznych polega na oddzieleniu efektów integracji od rezultatów spowo-